

Talige start-
competenties
Hoger Onderwijs

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Talige startcompetenties Hoger Onderwijs

Helge Bonset
Hans de Vries

augustus 2009

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

© 2009 Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

Auteurs: Helge Bonset; Hans de Vries

Eindredactie: Helge Bonset

In samenwerking met: Edith Alladin en Wilma van der Westen (De Haagse Hogeschool)

Informatie

SLO

Secretariaat tweede fase

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 661

Internet: www.slo.nl

E-mail: tweedefase@slo.nl

AN: 3.4566.219

Inhoud

Voorwoord van de aanvragers	5
1. Inleiding en verantwoording	9
2. Schrijven	11
3. Lezen	19
4. Spreken	23
5. Luisteren	27
6. Gesprekken voeren	33
Literatuurlijst	39

Voorwoord van de aanvragers

Wilma:

“Deze week keek ik de masterscriptie van mijn dochter na. Het onderwerp is zeer actueel: Covered Bonds, de nieuwe generatie contracten, de opvolger van het soort dat in de huidige kredietcrisis opgeld deed.

Ik heb een hoge concentratie nodig om de tekst te volgen en met moeite kan ik me een beeld vormen van de uitleg en de argumentatie. Dat komt door het hoge abstractieniveau in combinatie met de inhoudelijke vakkennis die ik ontbeer. De tekst is opvallend compact vormgegeven en helder verwoord.

Het type taalfouten in de scriptie deed me in de lach schieten. Met deze fouten zal mijn dochter niet door de landelijke pabotaaltoets komen en ook de instaptoets werkwoordspelling van de Haagse Hogeschool niet halen. Ook al is zij volgens de vigerende definitie een niet-westerse allochtone student, in mijn optiek behoort ze niet tot de groep waarvoor een taalbeleid nodig is. Ondanks dat ze met de regelmaat van de klok knollen van d/t-fouten maakt en toch haar voordeel zou kunnen doen met een goed taalbeleid.”

Dat taalvaardigheid cruciaal is voor studiesucces staat niet langer ter discussie. Dat studenten daarnaast ook bij het afstuderen een voldoende taalvaardigheid moeten hebben om een goede kans te maken op de arbeidsmarkt of de vervolgopleiding wordt evenmin betwijfeld.

Als het gaat om het meten en verbeteren van de taalvaardigheid van studenten, zie je dat instellingen voor hoger onderwijs echter veelvuldig voor eenzelfde aanpak kiezen: een toets gebaseerd op taalkennis, (spelling)regels en weetjes. Bij een onvoldoende kunnen de studenten de stof herhalen, oprispen of deze voor het eerst tot zich nemen. Een taaltoets gebaseerd op regelkennis en met een afgebakende hoeveelheid stof valt uiteindelijk best te halen. Maar het is de vraag of de taalvaardigheid die nodig is voor studiesucces en een goede startpositie bij het afstuderen, met een dergelijke aanpak van toets- en taalondersteuning wel gerealiseerd wordt.

Als docenten hebben we veel meer moeite met de volgende zinnen, afkomstig uit schrijfproducten van studenten, die de opleiding met een voldoende heeft beoordeeld:

Uiteindelijk moest de directie van pas komen.

Ik heet S. en ben dus Surinaamse.

Het vierde experiment draaide om de invloed van externe factoren te meten, het verhitten en het invriezen.

Ik heb de cursus met succes doorgelopen.

Het bedrijfsleven moet inzien dat zij een verplichte bijdrage leveren aan projecten ter verhoging van de kansen op werk van allochtonen.

Je zou je kunnen afvragen welke bagage nodig is om deze fouten niet meer te maken. Naar die bagage zijn we op zoek: niet naar de bagage om een toets te kunnen halen maar om in opleidingssituaties op een talig voldoende niveau te kunnen handelen.

De zoektocht naar die bagage vormde dan ook de belangrijkste achtergrond van een veldaanvraag van het sectiebestuur Nederlands van Levende Talen en het Nederlands/Vlaamse Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs om de talige startcompetenties van het hoger onderwijs te beschrijven. Het project is door SLO uitgevoerd in samenwerking met De Haagse Hogeschool.

Een taalbeleid in het hoger onderwijs zou zich moeten richten op de kennis en vaardigheden die studenten nodig hebben om talig te kunnen handelen in studiesituaties, om zelf hun (mondelinge en schriftelijke) teksten vorm te geven binnen die situaties, om teksten te verbeteren in een herschrijffase en om fouten als in bovenstaande zinnen te voorkomen. Als je beseft dat juist deze bagage nodig is, weet je ook dat een korte opfriscursus of deficiëntiecursus over spellingsregels en taalweetjes dit doel niet dient.

Voor een verantwoord taalbeleid en hiermee wordt bedoeld een beleid om de taalvaardigheid van studenten hoger onderwijs tot een voldoende niveau te brengen voor studiesucces en voor een kwalitatief goede uitstroom, is zicht nodig op de taalvaardigheid die daarvoor vereist is. Een eerste niveau dat beschreven moet worden betreft de *talige startcompetenties*: wat is een vereist beginniveau om studiesucces in het hoger onderwijs te realiseren?

Voor het eerst zijn nu de talige startcompetenties voor hoger onderwijs beschreven op basis van datgene wat de student nodig heeft om succesvol te kunnen starten met een universitaire of hbo-opleiding, onafhankelijk van het eindexamenniveau: havo, vwo of mbo-4. We hebben in eerste instantie gekozen voor de taalvaardigheid die nodig is voor studiesucces, los van de beroeps- of studierichting. De beschrijving is toepasbaar binnen elke opleiding en kent een onderverdeling in universitair niveau en hbo-niveau. Die beschrijving ligt nu voor u.

Het kritisch meedenken bij de totstandkoming van deze beschrijving heeft ons eens te meer doen beseffen waar het eigenlijk om gaat. Een deel van de studentenpopulatie mist een bepaalde basis doordat zij hun vooropleiding in een andere taal hebben gevolgd of toelaatbaar zijn op basis van kennis en vaardigheden die zij in werksituaties hebben verworven. Het merendeel van de instroom bestaat echter uit vwo'ers (bij universiteiten) en havisten (bij hbo-opleidingen). Deze studenten blijken het geleerde niet toe te passen in die situaties waarin dat vereist is. Hebben zij in hun vooropleiding onvoldoende geleerd om datgene wat zij verwierven in gestuurde leersituaties binnen een vak als Nederlands uit eigen beweging toe te passen in reële taalgebruikssituaties? Is het voortgezet onderwijs te veel versnipperd in kleine overzichtelijke brokjes leerstof met duidelijk omschreven criteria, waardoor het nadenken over de aanpak van taaltaken in een reële taalgebruikssituaties onderbelicht is geraakt? Immers zodra de steun in de opdracht ontbreekt, zie je hoe studenten daadwerkelijk presteren. Deze vragen lijken zinvol en legitiem, maar voor het hoger onderwijs heeft het weinig zin hierop een antwoord te vinden. De instroom in het hoger onderwijs is divers geworden en wordt alleen maar diverser, waardoor instellingen voor hoger onderwijs ruim baan moeten maken voor een taalbeleid, willen zij voldoen aan de opdracht te zorgen voor een kwalitatief goede instroom van hoger opgeleiden in de maatschappij.

Transfer, een juiste attitude en een voortdurende aandacht voor verdergaande taalontwikkeling en onderhoud van de taal, dat zijn de elementen die naast een voldoende taalniveau een rol spelen in studiesucces. Dat zijn de elementen die de doorslag geven dat student A met een laag taalniveau en een juiste taalleerattitude het wel redt, terwijl student B met eenzelfde taalniveau die zich afwachtend opstelt, stagneert of afhaakt .....

Het zijn deze elementen die naast de elementen voor een bepaald taalniveau een plek hebben gekregen in de beschrijving. We spreken hierbij de verwachting uit dat deze beschrijving instellingen voor hoger onderwijs helpt hun taalbeleid te richten en in te richten. En dat ze het toeleidend onderwijs zicht biedt op datgene wat hun leerlingen en deelnemers aan taal- en taalleerbagage nodig hebben in het hoger onderwijs. We hopen echter ook dat deze beschrijving tot denken aanzet: over taalonderwijs en de relatie tot de situatie waarin de leerling talig moet handelen en over de focus en inrichting van taalontwikkelen onderwijs.

We hopen dat u op enigerlei wijze uw voordeel kan doen met deze beschrijving en zouden het heel plezierig vinden als u ons zou willen doorgeven wat u aan deze beschrijving heeft of wat u ervan vindt!

Wilma van der Westen,

Voorzitter Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs
Algemeen bestuurslid Levende Talen en lid sectiebestuur Nederlands van Levende Talen in het dagelijks leven senior adviseur Taalbeleid bij De Haagse Hogeschool.

en

Edith Alladin,

Deelnemer Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs
Docent Voortraject Meertalige Studenten en Ondersteunend Onderwijs Nederlands bij De Haagse Hogeschool.

1. Inleiding en verantwoording

De hierna volgende niveaubeschrijvingen Talige Startcompetenties Hoger Onderwijs zijn het resultaat van een veldaanvraag van het Sectiebestuur Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen en het Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs. Bij deze veldaanvraag waren ook de Haagse Hogeschool en het Rijswijks Lyceum betrokken.

De opdracht

Opdracht aan SLO was het maken van een *beschrijving van talige startcompetenties* voor het hoger onderwijs, die gerelateerd is aan het Europees Referentiekader (ERK) en de volgende elementen bevat:

- De eigen (gewenste) taalvaardigheid van de student.
- De taal(leer)strategieën die de student moet beheersen.
- Het gewenste taalleervermogen van de student gecombineerd met attitude/studiehouding.
- De gewenste (studie)vaardigheden in combinatie met de training van complexe taaltaken.

De niveaus die beschreven moeten worden zijn B2 (start hbo) en C1 (start wo).

De domeinen die de startcompetenties moeten bestrijken, zijn Lezen, Schrijven, Spreken, Luisteren, Gesprekken voeren en Taalverzorging. Literatuur maakt er geen deel van uit; Taalbeschouwing alleen in de vorm van taal(leer)strategieën.

Daarnaast moeten de beschrijvingen aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Bruikbaar zijn voor curriculumherzieningen binnen het hoger onderwijs.
- Los staan van in het voorafgaande onderwijs verworven diploma's (denk aan zij-instromers).
- Onafhankelijk zijn van de te volgen opleiding binnen het hoger onderwijs (dus geen aparte startcompetenties voor studenten aan Pabo of andere lerarenopleidingen).
- Geldig zijn voor het hele hoger onderwijs en niet alleen voor het hbo.

Het gaat om instrumentele niveaubeschrijvingen die kunnen dienen:

- Bij het opstellen of ijken van instaptoetsen taalvaardigheid.
- Het richting geven aan het ondersteunend onderwijs in het hoger onderwijs.
- Het richting geven aan het taalbeleid in het voortgezet onderwijs, in het kader van het toerusten van leerlingen voor het hoger onderwijs.

De werkwijze

Bij het maken van de niveaubeschrijvingen hebben we ons gebaseerd op de volgende bronnen:

- Het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen, in de Nederlandse vertaling die verschenen is bij de Nederlandse Taalunie (2006).
- Het rapport Over de drempels met taal, onderdeel van de eindrapportage van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (Enschede 2008).
- Het Raamwerk Nederlands (Bohnen en anderen, 2007), uitgegeven door het CINOP.

Daarnaast zijn door de aanvrager ingebrachte elementen toegevoegd, die voortkomen uit ervaringen met ondersteunend taalonderwijs uit het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs en op de Haagse Hogeschool.

Van deze bronnen is op de volgende wijze gebruik gemaakt:

- De Algemene beschrijvingen waarmee iedere niveaubeschrijving opent, zijn ontleend aan het Europees Referentiekader. Het gaat hier om de algemene schalen op de pagina's 56, 59, 64, 66 en 71 van de Taaluniepublicatie. Bij B2 is steeds voor het hoogste niveau van de twee aangegeven niveaus gekozen. De keuze voor ERK is gemaakt omdat hierin de algemene beschrijvingen het beste een opklimmend niveau laten zien.
- De categorieën Taalleerstrategieën en Attitude zijn opgenomen volgens de wens van de aanvrager en ten dele ook gevuld met door de aanvrager ingebrachte elementen.
- De categorieën Plannen en Monitoren/Herstellen zijn ontleend aan het Raamwerk Nederlands. Hier gaat het om taalstrategieën die van toepassing zijn op de specifieke taaltaak die moet worden uitgevoerd.
- De explicitering van Taken binnen de verschillende domeinen komt ook voort uit de wens van de aanvrager. Bij de invulling ervan is onder andere gebruik gemaakt van de lijst Complexe Taaltaken van het Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs, inclusief de inbreng daarin van Annette Hurkmans (Fontys Hogeschool).
- Voor het overige is conform de wens van de aanvrager gebruik gemaakt van het rapport Over de drempels met taal. Er is echter naar gestreefd meer overeenkomst tussen vergelijkbare vaardigheden (Spreken- Schrijven, Luisteren-Lezen, Spreken-Gesprekken) aan te brengen dan in dit rapport het geval is en dat heeft tot nogal wat wijzigingen geleid ten opzichte van de letterlijke teksten van het rapport.
- Consequenter dan in Over de drempels met taal of het Raamwerk Nederlands het geval is, zijn de niveaus cumulatief beschreven: wat op niveau B2 wordt genoemd, wordt aanwezig verondersteld op niveau C1.
- Nagegaan is of in de niveaubeschrijvingen voor B2 de exameneisen Nederlands voor havo zijn terug te vinden, en evenzo voor C1 die voor vwo. Deze maken immers voor veel van de instromende studenten deel uit van hun startcompetentie.
- De niveaubeschrijving voor Taalverzorging is ontleend aan Over de drempels met taal, maar anders dan in dit rapport hier direct gekoppeld aan de niveaubeschrijving voor Schrijven.

2. Schrijven

	B2	C1
Algemene omschrijving	<i>Kan heldere, gedetailleerde teksten schrijven over uiteenlopende onderwerpen die verband houden met zijn of haar interessegebied, waarin informatie en argumenten uit verschillende bronnen worden bijeengevoegd en beoordeeld.</i>	<i>Kan heldere, goed gestructureerde teksten schrijven over ingewikkelde onderwerpen, waarin de relevante kwesties worden benadrukt en standpunten uitgebreid worden uitgewerkt en ondersteund met aanvullende punten, redenen en relevante voorbeelden, en afronden met een passende conclusie.</i>
Onderwerp	Kan teksten schrijven die betrekking hebben op zaken uit de interessesfeer of de ervaringswereld van de schrijver. De onderwerpen kunnen algemeen, populairwetenschappelijk of beroepsmatig van aard zijn.	Kan teksten schrijven die betrekking hebben op zaken die buiten het eigen kennisgebied liggen en abstract en complex zijn met een specialistisch karakter.
Vocabulaire	Heeft een over het algemeen hoge trefzekerheid in woordkeuze. Kan omschrijvingen en parafrazeringen gebruiken om lacunes in de (vak)taal te verbergen.	Heeft een goede beheersing van een breed repertoire aan woorden en een goede beheersing van idiomatische uitdrukkingen en uitdrukkingen uit de schrijftaal.

	B2	C1
Tekststructuur	<p>Kan de tekst een herkenbare structuur meegeven: de gedachtegang is in grote lijnen logisch en consequent met hier en daar een niet hinderlijk zijspoor.</p> <p>Geeft relaties als oorzaak/gevolg, voor- en nadelen, overeenkomst en vergelijking duidelijk aan.</p> <p>Geeft het verband tussen zinnen en zinsdelen over het algemeen goed aan door het gebruik van juiste verwijs- en verbindingswoorden.</p> <p>Verbindt alinea's tot een coherent betoog.</p> <p>Hanteert inzichtelijke argumentatieschema's.</p>	<p>Kan duidelijke, goed gestructureerde teksten schrijven, die getuigen van een goede beheersing van ordeningspatronen, verbindingswoorden en cohesie-bevorderende elementen.</p> <p>Kan een complexe gedachtegang goed en helder weergeven.</p> <p>Kan een aanvaardbaar betoog opstellen en voor zijn argumentatie de benodigde ondersteuning leveren.</p>
Rekening houden met publiek	<p>Kan schrijven voor zowel publiek uit de eigen omgeving als voor een algemeen lezerspubliek (bijvoorbeeld instanties, media).</p> <p>Past register juist en consequent toe: het taalgebruik past binnen de gegeven situatie en is consistent in toon, doel en genre.</p>	<p>Kan verschillende registers hanteren en heeft geen moeite om het register aan te passen aan de situatie en het publiek.</p> <p>Kan schrijven in een persoonlijke stijl die past bij de beoogde lezer.</p>
Doelgerichtheid	<p>Kan verschillende schrijfdoelen hanteren: informatie vragen en geven, mening geven, overtuigen, tot handelen aanzetten.</p> <p>Kan opbouw van de tekst aan het doel van de tekst aanpassen.</p>	<p>Kan verschillende schrijfdoelen hanteren en in een tekst combineren: informatie vragen en geven, mening geven, overtuigen, tot handelen aanzetten.</p>
Grammaticale correctheid	<p>Beheerst de grammatica goed: slechts incidentele vergissingen en kleine onvolkomenheden in de zinsstructuur komen voor.</p>	<p>Handhaaft consequent een hoge mate van grammaticale correctheid: fouten zijn zeldzaam en moeilijk aan te wijzen.</p>

	B2	C1
Spelling en interpunctie	<p>Kent de spellingregels en de interpunctieregels uit de appendix Taalverzorging.</p> <p>Kent de grammaticale begrippen en de regel uit de appendix Taalverzorging.</p> <p>Past deze regels en begrippen toe bij het spellen.</p> <p>Maakt weinig fouten op het gebied van spelling en interpunctie.</p>	<p>Kent de spellingregels uit de appendix Taalverzorging en past deze toe bij het spellen.</p> <p>Maakt vrijwel geen fouten op het gebied van spelling en interpunctie.</p>
Strategieën: plannen	<p>Kan een plan maken voor een schrijftaak, met daarin een inhoudsopgave en een aanduiding van publiek, doel en genre.</p> <p>Kan criteria formuleren waaraan zijn tekst moet voldoen.</p>	Als B2.
Strategieën: monitoren en herstellen	<p>Kan tijdens het schrijven bijhouden of hij zijn plan voor de schrijftaak nog volgt en of dit plan tot het gewenste resultaat leidt dan wel moet worden bijgesteld.</p> <p>Kan na het schrijven een commentaarronde organiseren en zijn tekst bijstellen op grond van het commentaar.</p>	Als B2.

	B2	C1
Taalleerstrategieën	<p>Zet wat hij bij een schrijftaak heeft geleerd in bij een volgende schrijftaak of bij andere taaltaken.</p> <p>Is niet snel tevreden over het eigen schrijfproduct: oefent in begrijpelijk, origineel en scherp formuleren.</p> <p>Staat open voor opmerkingen over zijn aanpak van de schrijftaak en is bereid van deze feedback te leren.</p> <p>Gebruikt bij het schrijven bewust woorden die hij bij andere taaltaken heeft geleerd.</p> <p>Reflecteert op de vraag of zijn schrijfvaardigheid voldoet aan de eisen die gelden en zo niet, wat hij moet doen om zijn niveau te verhogen.</p>	Als B2.
Attitude	<p>Ziet het belang in van een goede taalbeheersing en zet zich ervoor in om door reflectie op zijn taalgebruik zijn niveau van taalbeheersing op een steeds hoger plan te brengen.</p> <p>Stelt zichzelf doelen en is niet snel tevreden.</p> <p>Geeft niet snel op als het uitvoeren van een taaltaak moeizaam gaat.</p>	Als B2.

	B2	C1
Taken	<p><i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i></p> <p>Adequate brieven en e-mails schrijven, ook in het kader van de opleiding (bijvoorbeeld voor het zoeken van een stageplaats).</p> <p>Aantekeningen maken van een helder gestructureerde les, lezing of college.</p> <p>Uiteenzettende, beschouwende en betogende teksten schrijven.</p> <p>Vanuit een vraagstelling een verslag, werkstuk of artikel schrijven waarbij een argument wordt uitgewerkt en daarbij redenen aangeven voor of tegen een bepaalde mening, of de voor- en nadelen van verschillende keuzes uitleggen.</p> <p>Informatie uit verschillende bronnen (internet, krant, vakbladen) in één tekst synthetiseren.</p> <p>Verslagen schrijven waarin wordt gereflecteerd op leren en samenwerken in het kader van de opleiding.</p>	<p><i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i></p> <p>Met gemak corresponderen/e-mailen over alle voorkomende zaken.</p> <p>Zich duidelijk en precies uitdrukken in persoonlijke correspondentie, en daarbij flexibel en effectief gebruik maken van de taal, inclusief het uitdrukken van gevoelens en het maken van toespelingen en grappen.</p> <p>Met gemak complexe zakelijke correspondentie afhandelen.</p> <p>Tijdens een les, lezing, college of vergadering gedetailleerde aantekeningen maken en de informatie zo nauwkeurig en waarheidsgetrouw vastleggen dat deze ook door anderen gebruikt kan worden.</p> <p>Verslagen, werkstukken en artikelen schrijven over complexe onderwerpen en relevante opmerkelijke punten daarin benadrukken, met gebruikmaking van verscheidene bronnen.</p> <p>Een scriptie of rapport schrijven op basis van onderzoek of literatuurstudie.</p> <p>Lange complexe teksten samenvatten, bijvoorbeeld voor een werkgroep.</p>

Spelling, interpunctie en grammaticale begrippen ten dienste van de werkwoordspelling

1. Het deel spelling bestaat uit de volgende categorieën:

- 1.1 Klankzuivere woorden (wil, dier, maat, daar, moet, wesp, kalf enzovoort). Het betreft woorden die in een standaard Nederlandse uitspraak geen alternatieve spelling toelaten
- 1.2 Klankambigue woorden: bodum (bodem), flakbij (vlakbij), prijzen (prijzen), prongeluk (per ongeluk), srijf (schrijf), teminste (tenminste), trugbetalen (terugbetalen). Het betreft woorden die door hun uitspraak vaak fout gespeld worden.
- 1.3 Woorden waarin de regels voor verdubbeling en verenkelling van letters worden toegepast: ontsmetting, nummer, verstoppen, liggen, lopen, oversteken, haren, idee.
- 1.4 Afbreekregels voor woorden (ge-trokken of getrok-ken).
- 1.5 Aaneenschrijving en losschrijving van woorden (autoweg, kwijtraakte, voor altijd).

1.6 Morfologische regels:

- a. regel van gelijkvormigheid bij assimilatie: *zakdoek in plaats van zaddoek*,
- b. meervoud of genitief op –s na medeklinker, -a, -o, -u, -y, -e,
- c. meervoud op –en na zwakke lettergreep: latten,
- d. verkleinwoord na open klinker: chocolaatje,
- e. schrijfwijze van achtervoegsels: verkoudheid,
- f. 's en –s: 's nachts,
- g. stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden op –en: verkouden,
- h. meervouds –n bij *alle, vele, weinige* enzovoort.

1.7 Werkwoordspelling

persoonsvorm:

- a. tegenwoordige tijd van werkwoorden met stam op –d enkelvoud: word(t),
- b. tegenwoordige tijd van werkwoorden met stam op –d of –t meervoud: worden, laten,
- c. tegenwoordige tijd van andere (zwakke) werkwoorden die in de verleden tijd –de(n) krijgen, enkelvoud: antwoord(t),
- d. verleden tijd van zwakke werkwoorden met stam op –d of –t: antwoordde,
- e. verleden tijd van sterke werkwoorden met stam op –d of –t enkelvoud: werd, liet,
- f. verleden tijd van sterke werkwoorden met stam op –d meervoud: *werden*,

infinitief:

- g. werkwoorden met stam op –d of –t: *worden, laten*,

voltooid deelwoord:

- h. voltooid deelwoorden (per prefix) op –d: gebeurd,
- i. voltooid deelwoorden op –den of –ten: beladen, gelaten ,
- j. voltooid deelwoorden op –d of –t, gebruikt als bijvoeglijk naamwoord: *geparkeerde, geraakte*.

1.8 Spelambigue woorden (mauwen, klein, dacht, antwoord, direct). Het betreft woorden die op twee manieren gespeld kunnen worden, omdat de klank geen uitsluitel geeft.

1.9 Schrijfwijze van tussenklanken –s en –e(n).

1.10 Gebruik van trema en koppelteken.

2. Het deel leestekens bestaat uit de regels voor correct gebruik van:

- 2.1 Hoofdletters en punten bij zinsmarkering.
- 2.2 Vraagtekens, uitroepetekens en aanhalingstekens.
- 2.3 Hoofdletters bij eigennaam en directe rede.
- 2.4 Komma's, dubbele punten,

3. Het deel grammaticale begrippen ten dienste van de werkwoordspelling bestaat uit de begrippen:

- 3.1 Werkwoord.
- 3.2 Tijd van het werkwoord (tegenwoordig en verleden, onvoltooid en voltooid).
- 3.3 Enkelvoud en meervoud.
- 3.4 Eerste, tweede en derde persoon.
- 3.5 Persoonsvorm.
- 3.6 Hele werkwoord (infinitief).
- 3.7 Stam van het werkwoord.
- 3.8 Voltooid deelwoord.
- 3.9 Zwakke en sterke werkwoorden.
- 3.10 Onderwerp.
- 3.11 Werkwoordelijk gezegde.

3.12 Naast deze begrippen wordt in de didactiek van de werkwoordspelling ook gebruik gemaakt van de regel van het *kofschip*. Ook al is dit geen grammaticaal begrip maar een (fonologische) ezelsbrug, toch moet dit onderdeel als een belangrijk hulpmiddel beschouwd worden bij de spelling van voltooid deelwoorden en is het gebruik ervan in het onderwijs aan te bevelen.

Toelichting

Hiervoor is aangegeven op welk niveau welke regels voor spelling en interpunctie moeten worden beheerst en welke grammaticale begrippen ten dienste van de werkwoordspelling moeten worden gekend en gehanteerd.

Uitgangspunt is tegelijkertijd dat onderwijs in spelling en interpunctie plaatsvindt op alle onderwijsniveaus. Een goede beheersing op een bepaald niveau is geen argument om daarna het onderwijs in de betreffende regeltoepassing te staken. De vaardigheid in spelling en interpunctie vergt voortdurend onderhoud. Ook betekent een “goede” beheersing nog geen perfecte beheersing: fouten kunnen nog steeds gemaakt worden in bepaalde gevallen. De vaardigheid om goed te spellen en te interpungeren blijkt erg contextgevoelig te zijn volgens beschikbare empirische gegevens. Bovendien moet het onderwijs niet alleen streven naar een *correcte* beheersing van spelling en interpunctie, maar ook naar een zo groot mogelijke *efficiëntie* bij het schrijven. Hoe meer aandacht leerlingen besteden aan een correcte spelling, des te minder aandacht kunnen ze besteden aan de inhoud van het geschrevene, met gevolgen voor de kwaliteit van de tekst. Daarom moet in het onderwijs over alle schooltypen en vakken heen veel gelegenheid worden gegeven om vaardigheden in spelling en interpunctie te automatiseren. Niet de bewuste –en tijdrovende– regeltoepassing is het einddoel voor bovenstaande soorten spellingsproblemen, maar de vlotte en nauwelijks bewuste herkenning van de juiste schrijfwijze, gebaseerd op frequent lezen en schrijven van zoveel mogelijk verschillende woorden.

In dit algemene beeld nemen de grammaticale begrippen voor de werkwoordspelling een uitzonderingspositie in. Deze begrippen zijn immers bedoeld voor bewuste regeltoepassing bij problematische spelling. Van automatisering van deze regeltoepassing zal daarom in de schoolperiode geen sprake zijn. Ook hier is een voortdurend onderhoud geboden in onderwijs op alle niveaus omdat leerlingen eraan moeten wennen dat controle op werkwoordspelling en toepassing van regelkennis horen bij het vaste repertoire van taalverzorging, niet alleen bij Nederlands, maar ook bij teksten die geschreven worden bij andere vakken.

Voor de startcompetenties op het gebied van taalverzorging van studenten die instromen in het hoger onderwijs betekent het bovenstaande:

- a. Dat zij kennis dienen te hebben van alle genoemde regels en begrippen in het geval van instroom in het wetenschappelijk onderwijs en van bijna alle in het geval van instroom in het hoger beroepsonderwijs.
- b. Dat zij deze kennis kunnen toepassen bij het schrijven, en daardoor vaardig zijn in spelling en interpunctie.
- c. Dat hun vaardigheden op dit gebied onderhouden dienen te worden ook in het hoger onderwijs, op vergelijkbare wijze als in het voortgezet onderwijs.

3. Lezen

	B2	C1
Algemene omschrijving	<i>Kan in hoge mate zelfstandig lezen, past zijn of haar leesstijl en -snelheid aan verschillende teksten en doeleinden aan en maakt selectief gebruik van toepasselijke naslagwerken. Beschikt over een grote actieve leeswoordenschat, maar kan enige moeite hebben met weinig voorkomende idiomatische uitdrukkingen.</i>	<i>Kan lange, complexe teksten op detailniveau begrijpen, ongeacht of zij betrekking hebben op zijn of haar eigen vakgebied, mits hij of zij moeilijke passages kan herlezen.</i>
Onderwerp	Kan teksten lezen over concrete en abstracte onderwerpen die men tegenkomt in het sociale en professionele leven en in het onderwijs.	Kan teksten lezen over abstracte, complexe, onbekende onderwerpen die men tegenkomt in het sociale en professionele leven en in de wetenschap.
Vocabulaire	<p>Heeft een toereikende woordenschat om teksten te lezen uit het publieke, educatieve en professionele domein en over de meeste algemene onderwerpen.</p> <p>Kan teksten begrijpen waarin minder frequente woorden worden gebruikt, evenals teksten waarin gebruik gemaakt wordt van beeldspraak en formeel taalgebruik.</p>	<p>Heeft een goede beheersing van een breed repertoire aan woorden, zodat hij geen problemen ondervindt bij het lezen van teksten uit het educatieve en professionele domein.</p> <p>Kan teksten begrijpen waarin laagfrequente woorden voorkomen evenals formeel, ambtelijk, wetenschappelijk en specialistisch taalgebruik.</p>
Tekststructuur	<p>Kan in teksten met meer complexe zinnen en een groot aantal verbindingswoorden de verbanden binnen de tekst herkennen en de samenhang binnen de tekst analyseren.</p> <p>Herkent het opbouwschema van een tekst.</p> <p>Herkent argumentatieschema's in teksten.</p>	Kan verschillende ordeningspatronen, verbindingswoorden en cohesiebevorderende elementen herkennen en analyseren bij het lezen van complexe teksten met lange samengestelde zinnen. Kan ook teksten lezen waarin de samenhang impliciet is.

	B2	C1
Tekstinhoud	<p>Herkent en begrijpt de hoofdgedachte van de tekst.</p> <p>Kan onderscheid maken tussen hoofd- en bijzaken van de tekst, daarbij gebruik makend van de kernzinnen van de alinea's.</p> <p>Legt relaties tussen tekstdelen en herkent en begrijpt de verbanden die in de tekst gelegd worden.</p> <p>Maakt onderscheid tussen feiten en meningen.</p> <p>Herkent argumentatie: standpunt, argument, tegenargument, verzwegen argument.</p> <p>Kan een argument op aanvaardbaarheid beoordelen, maakt onderscheid tussen drogredenen en argument.</p> <p>Kan de informatie in een tekst beoordelen op waarde voor zichzelf en anderen.</p>	<p>Maakt onderscheid tussen objectieve en subjectieve argumenten en herkent verschillende typen drogredenen.</p> <p>Herkent persoonlijke waardeoordelen en interpreteert deze als zodanig.</p> <p>Kan een vergelijking maken tussen de tekstdelen van de tekst onderling, en tussen de tekst en andere teksten.</p> <p>Kan de aanvaardbaarheid van een betoog beoordelen.</p> <p>Kan een tekst beoordelen op consistentie.</p>
Tekstdoel	<p>Herkent het doel waarmee een tekst geschreven is en de talige middelen waarmee dit wordt aangegeven.</p> <p>Trekt conclusies over de intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.</p>	<p>Herkent het doel waarmee de tekst geschreven is, ook als dat doel impliciet is.</p>
Rekening houden met publiek	<p>Herkent formeel of informeel register.</p>	<p>Herkent een breed scala van idiomatische uitdrukkingen en uitdrukkingen en heeft oog voor registerveranderingen.</p> <p>Herkent emotioneel, dubbelzinnig en humoristisch taalgebruik.</p>
Strategieën: plannen	<p>Kan voorkennis mobiliseren.</p> <p>Kan de inhoud van een tekst verkennen door gebruik te maken van titel, inleiding, uiterlijke kenmerken.</p> <p>Kan doel en strategie (globaal, intensief, zoekend, studerend) voor de leestaak bepalen.</p>	<p>Als B2.</p>

	B2	C1
Strategieën: monitoren en herstellen	<p>Kan het leesdoel zo nodig bijstellen.</p> <p>Kan zichzelf vragen stellen tijdens het lezen, zinnen nog eens overlezen en de betekenis van woorden afleiden.</p> <p>Kan de resultaten van het lezen evalueren: controleren of alles is begrepen, belangrijke tekstgedeelten markeren, nagaan of vragen beantwoord zijn.</p> <p>Stelt vragen aan anderen als hij niet zeker is van een juist begrip van de tekst.</p>	Als B2.
Attitude	<p>Ziet het belang in van een goede taalbeheersing en zet zich ervoor in om door reflectie op zijn taalgebruik zijn niveau van taalbeheersing op een steeds hoger plan te brengen.</p> <p>Stelt zichzelf doelen en is niet snel tevreden.</p> <p>Geeft niet snel op als het uitvoeren van een taalkaak moeizaam gaat.</p>	Als B2.
Taalleerstrategieën	<p>Gaat na of hij kan leren van de aanpak van de schrijver.</p> <p>Zet wat hij bij een leestaak geleerd heeft in bij een volgende leestaak en/of bij andere taaltaken.</p> <p>Gebruikt de woorden die in de tekst staan om de eigen woordenschat uit te breiden.</p> <p>Staat open voor opmerkingen over zijn aanpak van de leestaak en is bereid van deze feedback te leren.</p> <p>Reflecteert op de vraag of zijn leesvaardigheid voldoet aan de eisen die gelden en zo niet, wat hij moet doen om zijn niveau te verhogen.</p>	Als B2.

	B2	C1
Taken	<p><i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i></p> <p>Oriënterend lezen, bv. om het belang te bepalen van informatie uit boeken of op het internet over het eigen vakgebied.</p> <p>Globaal/extensief lezen om zicht te krijgen op de belangrijkste zaken uit een tekst.</p> <p>Intensief lezen om alle hoofd- en bijzaken van een tekst te herkennen en te begrijpen.</p> <p>Zoekend lezen om een antwoord te krijgen op een concrete (informatie)vraag.</p> <p>Studerend lezen om de informatie uit een tekst te onthouden, en in dat kader teksten en tekstgedeelten beknopt samenvatten.</p> <p>Een vraag of opdracht lezen en analyseren om een adequaat plan van aanpak te kunnen opstellen en om zicht te krijgen op de benodigde informatie.</p>	<p><i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i></p> <p>Studieboeken op het eigen vakgebied begrijpen.</p> <p>Opiniërende artikelen begrijpen uit een tijdschrift op het eigen vakgebied.</p> <p>Complexe instructies in vakliteratuur begrijpen en uitvoeren.</p>
Taken	<p>Informatie verwerven uit relevante bronnen en deze verwerken in een eigen tekst (verslag, paper en dergelijke).</p> <p>Zakelijke correspondentie met betrekking tot de opleiding lezen en begrijpen.</p>	

4. Spreken

	B2	C1
Algemene beschrijving	<i>Kan duidelijke, stelselmatig ontwikkelde beschrijvingen en presentaties geven met de juiste nadruk op belangrijke punten en ter zake doende ondersteunende details.</i>	<i>Kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen en presentaties geven over complexe onderwerpen en daarbij subthema's integreren, specifieke standpunten ontwikkelen en het geheel afronden met een passende conclusie.</i>
Onderwerp	<p>Kan spreken over zaken uit de eigen interessesfeer of ervaringswereld, maar ook over minder vertrouwde onderwerpen en zaken van een redelijk abstractieniveau.</p> <p>De onderwerpen kunnen algemeen, populairwetenschappelijk of beroepsmatig van aard zijn.</p>	Kan spreken over zaken die buiten het eigen kennisgebied liggen en abstract en complex zijn met een specialistisch karakter.
Vocabulaire	<p>Heeft een over het algemeen hoge trefzekerheid in woordkeuze.</p> <p>Kan omschrijvingen en parafraseringen gebruiken om lacunes in de (vak)taal te verbergen.</p>	Heeft een goede beheersing van een breed repertoire aan woorden en een goede beheersing van idiomatische uitdrukkingen en uitdrukkingen uit de spreektaal.
Tekststructuur	<p>Maakt gebruik van middelen voor tekstcohesie (bijvoorbeeld signaalwoorden en verbindingswoorden) om uitingen te verbinden tot een heldere, samenhangende tekst. Bij langere teksten kan dit nog problemen opleveren.</p> <p>Kan de tekst een herkenbare structuur meegeven: de gedachtegang is in grote lijnen logisch en consequent met hier en daar een niet hinderlijk zijspoor.</p>	<p>Kan duidelijke, goed gestructureerde teksten produceren, die getuigen van een goede beheersing van ordeningspatronen, verbindingswoorden en cohesie bevorderende elementen.</p> <p>Kan een complexe gedachtegang goed en helder weergeven.</p> <p>Kan een aanvaardbaar betoog opstellen en voor zijn argumentatie de benodigde ondersteuning leveren.</p>

	B2	C1
Tekststructuur	<p>Geeft relaties als oorzaak/gevolg, voor- en nadelen, overeenkomst en vergelijking duidelijk aan.</p> <p>Kan indien nodig het publiek de opbouw van de presentatie duidelijk maken en volgt deze ook.</p> <p>Hanteert inzichtelijke argumentatieschema's.</p>	
Vloeiendheid en verstaanbaarheid	<p>Kan de tekst vloeiend produceren, met slechts weinig pauzes en aarzelingen, en met een duidelijke uitspraak en intonatie.</p>	<p>Kan de tekst vloeiend en spontaan produceren: alleen een conceptueel moeilijk onderwerp kan een natuurlijke, vloeiende woordenstroom nog in de weg staan. De intonatie is gevarieerd en de klemtoon wordt correct gebruikt om betekenisverschillen uit te drukken.</p>
Rekening houden met publiek	<p>Kan zich richten op een volwassen publiek, bekend en onbekend, en daar het taalgebruik en het gebruik van informatie en argumenten op afstemmen.</p> <p>Past register juist en consequent toe: het taalgebruik past binnen de gegeven situatie en is consistent in toon en doel.</p>	<p>Kan taal flexibel en doeltreffend gebruiken voor sociale doeleinden met inbegrip van emotioneel, dubbelzinnig en humoristisch taalgebruik.</p> <p>Kan verschillende registers hanteren en heeft geen moeite om het register aan te passen aan de situatie en het publiek.</p>
Doelgerichtheid	<p>Kan in een presentatie verschillende spreekdoelen hanteren: informatie vragen en geven, mening geven, overtuigen, tot handelen aanzetten.</p> <p>Kan de opbouw van de presentatie aan het doel aanpassen.</p>	<p>Kan in een presentatie verschillende spreekdoelen hanteren en combineren: (informatie vragen en geven, mening geven, overtuigen, tot handelen aanzetten), zonder hierdoor in verwarring te raken of verwarring te veroorzaken.</p>
Grammaticale correctheid	<p>Beheerst de grammatica goed: slechts incidentele vergissingen en kleine onvolkomenheden in de zinsstructuur komen voor.</p>	<p>Handhaaft consequent een hoge mate van grammaticale correctheid: fouten zijn zeldzaam en moeilijk aan te wijzen.</p>

	B2	C1
Strategieën: plannen	<p>Kan een plan maken voor een spreektaak, met daarin een inhoudsaanduiding en een aanduiding van doel en publiek.</p> <p>Kan eerder geconstateerde hiaten of zwakke onderdelen extra oefenen of aandacht geven bij de voorbereiding.</p>	Als B2.
Strategieën: monitoren en herstellen	<p>Kan tijdens het spreken zijn plan volgen, maar daar zo nodig van afwijken als het publiek daar om vraagt. Kan daarna weer soepel terugkeren naar zijn oorspronkelijke plan, waarbij hij erin slaagt de geplande totale duur van de spreektaak aan te houden.</p> <p>Kan vergissingen en onduidelijkheden corrigeren wanneer hij deze zelf opmerkt of de reactie van het publiek daartoe aanleiding geeft.</p>	Als B2.
Taalleerstrategieën	<p>Zet wat hij bij een spreektaak heeft geleerd in bij een volgende spreektaak of bij andere taaltaken.</p> <p>Staat open voor opmerkingen over zijn aanpak van de spreektaak en is bereid van deze feedback te leren.</p> <p>Gebruikt bij het spreken bewust woorden die hij bij andere taaltaken heeft geleerd</p> <p>Is niet snel tevreden over het eigen spreken: oefent in begrijpelijk, origineel en scherp formuleren.</p> <p>Reflecteert op de vraag of zijn spreekvaardigheid voldoet aan de eisen die gelden en zo niet, wat hij moet doen om zijn niveau te verhogen.</p>	Als B2.

	B2	C1
Attitude	<p>Ziet het belang in van een goede taalbeheersing en zet zich ervoor in om door reflectie op zijn taalgebruik zijn niveau van taalbeheersing telkens op een hoger plan te brengen.</p> <p>Stelt zichzelf doelen en is niet snel tevreden.</p> <p>Geeft niet snel op als het uitvoeren van een taalkaak moeizaam gaat.</p>	Als B2.
Taken	<p><i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i></p> <p>Een verhaal vertellen of beschrijving geven met een inleiding, een kern en een slot.</p> <p>Een korte presentatie geven over resultaten van onderzoek of studie in het kader van zijn opleiding.</p> <p>Vragen beantwoorden van het publiek over de gehouden presentatie.</p> <p>Informatie verzamelen en verwerken ten behoeve van de presentatie.</p>	<p><i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i></p> <p>Uitgebreide verhalen vertellen, beschrijvingen geven en argumentatie ontwikkelen, een actieplan uitleggen.</p> <p>Een langere, goed gestructureerde presentatie geven over resultaten van onderzoek of studie in het kader van zijn opleiding.</p> <p>Het publiek vragen of stellingen voorleggen met betrekking tot zijn presentatie.</p>

5. Luisteren

	B2	C1
Algemene omschrijving	<p><i>Kan gesproken standaardtaal verstaan, hetzij in direct contact, hetzij via de media, over vertrouwde en niet vertrouwde onderwerpen die gewoonlijk worden aangetroffen in het persoonlijke, sociale, academische of professionele leven. Alleen extreem achtergrondgeluid, onvoldoende structuur in het betoog en/of idiomatisch taalgebruik ondermijnt het begrip van het gesprokene.</i></p>	<p><i>Kan genoeg verstaan om uitgebreide betogen te volgen over abstracte en complexe onderwerpen buiten zijn of haar eigen vakgebied, al moet hij of zij misschien af en toe een detail laten bevestigen.</i></p> <p><i>Kan een breed scala van idiomatische uitdrukkingen en uitdrukkingen uit de spreektaal herkennen en merkt daarbij registerverschuivingen op.</i></p> <p><i>Kan een uitgebreid betoog volgen, ook wanneer het niet duidelijk gestructureerd is en wanneer verbanden slechts worden geïmpliceerd en niet uitdrukkelijk worden benoemd.</i></p>
Onderwerp	<p>Kan luisteren naar gesproken teksten over concrete en abstracte onderwerpen die men tegenkomt in het sociale en professionele leven en in het onderwijs.</p>	<p>Kan luisteren naar gesproken teksten over abstracte, complexe, onbekende onderwerpen die men tegenkomt in het sociale en professionele leven en in de wetenschap.</p>
Vocabulaire	<p>Heeft een toereikende woordenschat om naar gesproken teksten te luisteren uit het publieke, educatieve en professionele domein en over de meeste algemene onderwerpen.</p> <p>Kan teksten begrijpen waarin minder frequente woorden worden gebruikt, evenals teksten waarin gebruik gemaakt wordt van beeldspraak en formeel taalgebruik.</p>	<p>Heeft een goede beheersing van een breed repertoire aan woorden, zodat hij geen problemen ondervindt bij het luisteren naar gesproken teksten uit het educatieve en professionele domein.</p> <p>Kan teksten begrijpen waarin laagfrequente woorden voorkomen evenals ambtelijk, wetenschappelijk en specialistisch taalgebruik.</p>

	B2	C1
Tekststructuur	<p>Kan in gesproken teksten met meer complexe zinnen en een groot aantal verbindingswoorden de verbanden binnen de tekst herkennen.</p> <p>Herkent het opbouwschema van een gesproken tekst.</p> <p>Herkent argumentatieschema's in gesproken teksten.</p>	<p>Kan verschillende ordeningspatronen, verbindingswoorden en cohesiebevorderende elementen herkennen bij het luisteren naar complexe gesproken teksten met lange samengestelde zinnen.</p> <p>Kan ook gesproken teksten begrijpen waarin de samenhang impliciet is.</p>
Tekstinhoud	<p>Herkent en begrijpt de hoofdgedachte van de gesproken tekst.</p> <p>Legt relaties tussen tekstdelen en herkent en begrijpt de verbanden die in de tekst gelegd worden.</p> <p>Maakt onderscheid tussen feiten en meningen.</p> <p>Herkent argumentatie: standpunt, argument, tegenargument, verzwegen argument.</p> <p>Kan een argument op aanvaardbaarheid beoordelen, maakt onderscheid tussen drogredenen en argument.</p> <p>Kan de informatie in een tekst beoordelen op waarde voor zichzelf en anderen.</p>	<p>Kan impliciete attitudes van sprekers en relaties tussen sprekers vaststellen.</p> <p>Maakt onderscheid tussen objectieve en subjectieve argumenten en herkent verschillende typen drogredenen.</p> <p>Herkent persoonlijke waardeoordelen en interpreteert deze als zodanig.</p> <p>Kan een vergelijking maken tussen de tekstdelen van de tekst onderling, en tussen de tekst en andere teksten.</p> <p>Kan de aanvaardbaarheid van een gesproken betoog beoordelen.</p> <p>Kan een gesproken tekst beoordelen op consistentie.</p>
Tekst doel	<p>Herkent het doel van de spreker en de verbale en non-verbale middelen die gebruikt worden om dit doel te bereiken.</p> <p>Trekt conclusies over de intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.</p>	<p>Herkent het doel van de spreker, ook als dat impliciet is.</p>

	B2	C1
Rekening houden met publiek	Herkent formeel of informeel register.	Herkent een breed scala van idiomatische uitdrukkingen en uitdrukkingen en heeft oog voor registerveranderingen. Herkent emotioneel, dubbelzinnig en humoristisch taalgebruik.
Strategieën: plannen	Kan voorkennis mobiliseren. Kan doel en strategie (intensief, extensief, voorspellend, gericht) voor de luistertaak bepalen.	Als B2.
Strategieën: monitoren en herstellen	Kan het luisterdoel zo nodig bijstellen. Kan zichzelf vragen stellen tijdens het luisteren. Kan de resultaten van het luisteren evalueren: controleren of alles is begrepen, nagaan of vragen beantwoord zijn. Stelt vragen aan anderen als hij niet zeker is van een juist begrip van de tekst.	Als B2.
Taalleerstrategieën	Gaat na of hij kan leren van de aanpak van de spreker. Zet wat hij bij een luistertaak heeft geleerd in bij een volgende luistertaak of bij andere luistertaken. Gebruikt woorden uit de gesproken tekst om de eigen woordenschat uit te breiden. Staat open voor opmerkingen over zijn aanpak van de luistertaak en is bereid van deze feedback te leren. Reflecteert op de vraag of zijn luistervaardigheid voldoet aan de eisen die gelden en zo niet, wat hij moet doen om zijn niveau te verhogen.	Als B2.

	B2	C1
Attitude	<p>Ziet het belang in van een goede taalbeheersing en zet zich ervoor in om door reflectie op zijn taalgebruik zijn niveau van taalbeheersing op een steeds hoger plan te brengen.</p> <p>Stelt zichzelf doelen en is niet snel tevreden.</p> <p>Geeft niet snel op als het uitvoeren van een taalkaak moeizaam gaat.</p>	Als B2.
Taken	<p><i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i></p> <p>Uitleg en instructies begrijpen, bijvoorbeeld over het schrijven van een werkstuk of het uitvoeren van een taak.</p> <p>In een langere uiteenzetting, beschouwing of betoog de hoofdpunten en onderbouwingen begrijpen, ook als het onderwerp buiten het vak- of interessegebied ligt en het onderwerp abstract is.</p> <p>De meeste gesproken teksten in radio- en televisieprogramma's en ander uitgezonden of opgenomen geluidsmateriaal begrijpen, ook over onderwerpen binnen de studie.</p> <p>Mondelinge informatie in doccersituaties of presentaties van medestudenten begrijpen en vastleggen in bruikbare aantekeningen.</p> <p>Voorspellend luisteren: gebruik makend van titel en introductie een voorspelling doen van de inhoud van de gesproken tekst en zo bepalen of de tekst voor hem van belang is.</p> <p>Extensief luisteren: een gesproken tekst op hoofdlijnen begrijpen, gebruik makend van de aanwijzingen die de spreker in de tekst geeft en de ondersteunende hulpmiddelen (bijv. PowerPoint) die de spreker gebruikt</p>	<p><i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i></p> <p>Complexe uitleg en langere instructies begrijpen.</p> <p>De meeste voordrachten, discussies en debatten zonder moeite begrijpen.</p> <p>Een breed scala aan geluidsmateriaal, radioprogramma's en films begrijpen.</p> <p>Extensief luisteren: een gesproken tekst op hoofdlijnen begrijpen, ook als de spreker niet expliciet aanwijzingen geeft of ondersteunende hulpmiddelen (bijvoorbeeld PowerPoint) gebruikt.</p>

	B2	C1
Taken	<p>Intensief en studerend luisteren: een gesproken tekst tot in detail begrijpen, gebruik makend van de aanwijzingen die de spreker in de tekst geeft en de ondersteunende hulpmiddelen die de spreker gebruikt.</p> <p>Aantekeningen maken als ondersteuning bij het onthouden van de informatie uit de gesproken tekst.</p> <p>Gericht luisteren: uit een gesproken tekst de informatie halen die nodig is om antwoord te kunnen geven op een specifieke informatievraag of informatievragen.</p> <p>Een gesproken instructie of opdracht analyseren om een adequaat plan van aanpak op te kunnen stellen en om zicht te krijgen op de benodigde informatie.</p>	<p>Intensief en studerend luisteren: een gesproken tekst op hoofdlijnen en tot in detail begrijpen, ook als de verbanden in de tekst impliciet zijn en de spreker geen of weinig ondersteunende hulpmiddelen gebruikt.</p>

6. Gesprekken voeren

	B2	C1
Algemene beschrijving	<p><i>Kan de taal vloeiend, nauwkeurig en doeltreffend gebruiken over een breed scala van algemene, onderwijs-, beroeps- of ontspanningsonderwerpen en daarbij helder de verhoudingen tussen ideeën aanduiden.</i></p> <p><i>Kan spontaan communiceren met een goede beheersing van de grammatica zonder veel tekenen dat hij of zij zich moet beperken in wat hij of zij wil zeggen en kiest daarbij een mate van formaliteit die in de omstandigheden gepast is.</i></p>	<p><i>Kan zich vrijwel moeiteloos vloeiend en spontaan uitdrukken.</i></p> <p><i>Heeft een goede beheersing van een breed repertoire aan woorden, waardoor hiaten in de woordenschat gemakkelijk kunnen worden gedicht met omschrijvingen. Er is nauwelijks sprake van merkbaar zoeken naar uitdrukkingen of toepassen van vermijdingsstrategieën; slechts een begripsmatig moeilijk onderwerp kan een natuurlijke, vloeiende taalstroom hinderen.</i></p>
Onderwerp	<p>Kan spreken over zaken uit de eigen interessesfeer of ervaringswereld, maar ook over minder vertrouwde onderwerpen en zaken van een redelijk abstractieniveau.</p> <p>De onderwerpen kunnen algemeen, populairwetenschappelijk of beroepsmatig van aard zijn.</p>	<p>Kan spreken over zaken die buiten het eigen kennisgebied liggen en abstract en complex zijn met een specialistisch karakter.</p>
Vocabulaire	<p>Heeft een over het algemeen hoge trefzekerheid in woordkeuze.</p> <p>Kan omschrijvingen en parafraseringen gebruiken om lacunes in de (vak)taal te verbergen.</p>	<p>Heeft een goede beheersing van een breed repertoire aan woorden en een goede beheersing van idiomatische uitdrukkingen en uitdrukkingen uit de spreektaal.</p>

	B2	C1
Tekststructuur	<p>Kan een groot aantal verbindingswoorden doelmatig gebruiken om de verhoudingen tussen ideeën helder aan te geven.</p> <p>Maakt gebruik van middelen voor tekstcohesie (bijvoorbeeld signaalwoorden en verbindingswoorden) om uitingen te verbinden tot een heldere, samenhangende gespreksbijdrage.</p> <p>Kan inzichtelijke argumentatieschema's hanteren.</p>	<p>Kan duidelijke, goed gestructureerde bijdragen leveren aan een gesprek, die getuigen van een goede beheersing van ordeningspatronen, verbindingswoorden en cohesie bevorderende elementen.</p> <p>Kan een complexe gedachtegang goed en helder weergeven.</p> <p>Kan complexe argumentatie naar voren brengen en voor zijn argumentatie de benodigde ondersteuning leveren.</p>
Vloeiendheid en verstaanbaarheid	<p>Kan zijn gespreksbijdragen vloeiend produceren, met slechts weinig pauzes en aarzelingen en met een duidelijke uitspraak en intonatie.</p>	<p>Kan zijn gespreksbijdragen vloeiend en spontaan produceren: alleen een conceptueel moeilijk onderwerp kan een natuurlijke, vloeiende woordenstroom nog in de weg staan. De intonatie is gevarieerd en de klemtoon wordt correct gebruikt om betekenisverschillen uit te drukken.</p>
Rekening houden met publiek	<p>Kan zich vol vertrouwen, helder en beleefd uitdrukken in een formeel of informeel register, afhankelijk van de situatie en de betrokkenen.</p> <p>Kan zich richten op een volwassen publiek, bekend en onbekend en daar het taalgebruik en het gebruik van informatie en argumenten op afstemmen.</p>	<p>Kan verschillende registers hanteren en heeft geen moeite om het register aan te passen aan de situatie en het publiek.</p> <p>Kan taal flexibel en doeltreffend gebruiken voor sociale doeleinden met inbegrip van emotioneel, dubbelzinnig en humoristisch taalgebruik.</p>

	B2	C1
Doelgerichtheid	<p>Kan in een gesprek individuele doelen nastreven en bijdragen tot het groepsdoel (informatie vragen of geven, mening geven, overtuigen, besluiten nemen, tot actie aanzetten, overleggen, argumenteren, analyseren enzovoort).</p> <p>Kan afwijkingen van het doel inbrengen en accepteren zonder de draad kwijt te raken.</p>	<p>Kan in een gesprek verschillende doelen hanteren en combineren zonder hierdoor in verwarring te raken of verwarring te veroorzaken.</p>
Interactie	<p>Kan op gepaste wijze een gesprek beginnen, onderhouden en beëindigen, en daarbij doeltreffend beurten nemen.</p> <p>Kan op passende wijze ingrijpen in een gesprek of discussie en daarvoor de juiste taal gebruiken.</p>	<p>Kan in een gesprek een passende frase kiezen om zijn of haar opmerkingen op de juiste wijze aan te kondigen en de beurt te krijgen, of om tijd te winnen en de beurt te houden tijdens het nadenken.</p>
Grammaticale correctheid	<p>Beheerst de grammatica goed: slechts incidentele vergissingen en kleine onvolkomenheden in de zinsstructuur komen voor.</p>	<p>Handhaaft consequent een hoge mate van grammaticale correctheid: fouten zijn zeldzaam en moeilijk aan te wijzen.</p>
Strategieën: plannen	<p>Kan zich zelfstandig oriënteren op gesprekken door zijn doel en zijn opstelling te bepalen.</p> <p>Kan beoordelen welke zaken van belang zijn bij de voorbereiding, welke stukken hij moet lezen en/of meenemen en welke vragen en gesprekspunten hij aan de orde wil stellen.</p> <p>Kan snel inschatten hoe hij een spontaan begonnen gesprek moet voeren.</p>	<p>Als B2.</p>

	B2	C1
Strategieën: monitoren en herstellen	<p>Kan vergissingen en onduidelijkheden corrigeren wanneer hij deze zelf opmerkt of de reactie van zijn gespreksgenoten daartoe aanleiding geeft.</p> <p>Kan de loop van ingewikkelde gesprekken sturen om het doel, de opdracht of het protocol te realiseren binnen de afgesproken tijd.</p> <p>Kan beoordelen wanneer iets te belangrijk is om uit te stellen en voorstellen doen voor een vervolg.</p> <p>Kan ingrijpen wanneer afwijkingen niet meer bijdragen aan wat hij acceptabel acht en wanneer hij het gevoel heeft dat er iets anders gebeurt dan wenselijk is.</p> <p>Kan resultaten tussentijds samenvatten en evalueren.</p> <p>Kan zijn gevoelens over het gesprek onder woorden brengen.</p> <p>Stelt vragen als hij er niet zeker van is dat hij de bijdrage van een ander goed begrijpt.</p>	Als B2.
Taal leerstrategieën	<p>Gaat na of hij kan leren van de aanpak van andere deelnemers aan het gesprek.</p> <p>Staat open voor opmerkingen over zijn aanpak van het gesprek en is bereid van deze feedback te leren.</p> <p>Zet wat hij bij een spreektaak heeft geleerd in bij een volgende spreektaak of bij andere taaltaken.</p> <p>Gebruikt in het gesprek bewust woorden die hij bij andere taaltaken heeft geleerd.</p>	Als B2.

	B2	C1
Taalleerstrategieën (vervolg)	<p>Gebruikt woorden die gesprekspartners gebruiken om de eigen woordenschat uit te breiden.</p> <p>Is niet snel tevreden over het eigen spreken: oefent in begrijpelijk, origineel en scherp formuleren.</p> <p>Reflecteert op de vraag of zijn spreekvaardigheid voldoet aan de eisen die gelden en zo niet, wat hij moet doen om zijn niveau te verhogen.</p>	
Attitude	<p>Ziet het belang in van een goede taalbeheersing en zet zich ervoor in om door reflectie op zijn taalgebruik zijn niveau van taalbeheersing telkens op een hoger plan te brengen.</p> <p>Stelt zichzelf doelen en is niet snel tevreden.</p> <p>Geeft niet snel op als het uitvoeren van een taalkaak moeizaam gaat.</p>	Als B2.
Taken	<p><i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i></p> <p>Actief deelnemen aan discussies, debatten en overleg in kleinere of grotere groepen, ook als voorzitter of notulist.</p> <p>Actief deelnemen aan gesprekken in het kader van een project, werkgroep of stage en de evaluatie daarvan.</p>	<p><i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i></p> <p>In een discussie of een debat uitgesproken en overtuigende argumenten geven.</p> <p>Optreden als woordvoerder bij een gezamenlijk project, gezamenlijke werkgroep of stage.</p> <p>In een overleg een probleem helder schetsen, speculeren over oorzaken en gevolgen en voor- en nadelen van verschillende benaderingen afwegen.</p>

Literatuurlijst

Bohenn, E. e.a. (2007). *Raamwerk. Nederlands in (v)mbo-opleiding, beroep en maatschappij*. 's Hertogenbosch: CINOP.

Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (2008). *Over de drempels met taal. De niveaus voor de taalvaardigheid*. Onderdeel van de eindrapportage van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen. Enschede: SLO.

Nederlandse Taalunie (2006). *Gemeenschappelijk Europees referentiekader voor moderne vreemde talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*. 's Gravenhage: Nederlandse Taalunie.

SLO is het nationaal expertisecentrum voor leerplan-ontwikkeling. Al 30 jaar geven wij inhoud aan leren en innovatie in de driehoek tussen overheid, wetenschap en onderwijspraktijk. Onze expertise bevindt zich op het terrein van doelen, inhouden en organisatie van leren. Zowel in Nederland als daarbuiten.

Door die jarenlange expertise weten wij wat er speelt en zijn wij als geen ander in staat trends, ontwikkelingen en maatschappelijke vraagstukken te duiden en in een breder onderwijskader te plaatsen. Dat doen we op een open, innovatieve en professionele wijze samen met beleidsmakers, scholen, universiteiten en vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven.

SLO

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
F 053 430 76 92
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo